

Š i f r a k a n d i d a t a :

Državni izpitni center

M 2 2 2 5 1 1 2 2

JESENSKI IZPITNI ROK

ZGODOVINA

≡ Izpitna pola 2 ≡

Narodna zgodovina

Ponedeljek, 29. avgust 2022 / 90 minut

*Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.
Izpitni poli je priložena barvna priloga.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani).

Izpitna pola vsebuje 25 nalog. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 60. Za posamezno nalogo je število točk navedeno v izpitni poli.

Rešitve pišite z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom v izpitno polo v za to predvideni prostor **znotraj okvirja**.

Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

*Ta pola ima 16 strani (1–16), od tega 1 prazno.
Barvna priloga ima 4 strani (17–20).*

© Državni izpitni center
Vse pravice pridržane.

2.3. Pojasnite, zakaj peticijsko gibanje ni bilo najbolj uspešno.

(3 točke)

3. V času Bachovega absolutizma je narodno gibanje znova delovalo le na kulturnem področju. Obkrožite tri pravilne trditve, povezane s tem obdobjem na Slovenskem.

- A Oblasti so prepovedale vsa politična društva in časopise iz revolucionarnega leta 1848.
- B Na Dunaju je bila ustanovljena Družba svetega Mohorja, ki je izdajala slovenske knjige.
- C Slomškovo delovanje je bilo pomembno za širjenje slovenstva na južnem Štajerskem.
- D Po konkordatu s cerkvijo leta 1855 so nadzor nad osnovnimi šolami dobile župnije.
- E Ustanovljen je bil ljubljanski licej in s tem višja šola v Ljubljani.
- F Janez Bleiweis je v tem obdobju izdal zemljevid slovenskega ozemlja.

(3 točke)

4. Leta 1861 so bile na Slovenskem prve volitve v deželne zборе.

Prve volitve v deželne zборе marca 1861 so bile sicer zelo žive, toda nikakor še niso imele značaja pripravljenega in organiziranega boja med političnimi strankami. Zlasti slovenska stranka na volitve ni bila pripravljena /.../. Vse je bilo prepuščeno posameznim zavednim Slovencem /.../. V splošnem sta se pri volitvah prepletali dve vrsti boja: boj med liberalnimi in konservativnimi ali klerikalnimi nazori in boj za pravice slovenščine oziroma proti njim.

(Vir: Gestrin, F., Melik, V., 1966: Slovenska zgodovina: od konca osemnajstega stoletja do 1918, str. 137. DZS. Ljubljana)

4.1. Navedite politični skupini, ki sta nastopili na deželnozborskih volitvah 1861.

4.2. Pojasnite razloge za volilni neuspeh Slovencev na teh volitvah.

(2 točki)

5. V ustavni dobi je središče narodnega delovanja postala Ljubljana, k čemur so pripomogla na novo ustanovljena društva.

Takrat se je uveljavila založniška politika, /.../ da naj /.../ ne bo niti akademija znanosti niti založba šolskih knjig, temveč ustanova, ki z izdajanjem znanstvene in leposlovne literature zadovoljuje kulturne potrebe širokega občinstva na višji ravni.

(Vir: Slovenska kronika XIX. stoletja. 1861–1883, str. 67. Nova revija. Ljubljana, 2003)

Imenujte prvo slovensko knjižno založbo.

(1 točka)

6. Središče slovenskega kulturnega življenja so po letu 1861 postale čitalnice.

To so bile prireditve, ki so imele na programu igre, recitacije, petje, koncertne nastope, predavanja ... in so se navadno končale s plesom. Na ta način so postale čitalnice zbirališče slovenskih izobražencev in meščanstva ter nepogrešljivo prizorišče narodne prebuje, prostor, kjer se je meščanstvo privadilo slovenski besedi /.../, torej povsod tam, kjer je do takrat /.../ nesporno kraljevala nemščina.

(Vir: Slovenska kronika XIX. stoletja. 1861–1883, str. 25. Nova revija. Ljubljana, 2003)

- 6.1. Katera družbena skupina je prevladovala v čitalnicah?

- 6.2. Pojasnite pomen čitalniškega delovanja.

(2 točki)

7. Slovenske dežele so se v 19. stoletju začele hitreje gospodarsko razvijati. Pri reševanju si pomagajte s sliko 4 v barvni prilogi.

Navdušenje nad železnico pa je bilo tako nesporno in enoglasno le na površini. Posamezniki /.../ so se namreč prav dobro zavedali, da bo imela izgradnja železniške mreže globoke in celo nepredvidljive socialne in gospodarske posledice.

(Vir: Slovenska kronika XIX. stoletja. 1800–1860, str. 383. Nova revija. Ljubljana, 2005)

- 7.1. Katero dejavnost je pospešila gradnja železnice v Posavju?
- 7.2. Naštejte tri pozitivne posledice prihoda železnice v slovenske dežele.
- 7.3. Pojasnite, zakaj je imela železnica za kmete negativne gospodarske posledice.

(3 točke)

8. V drugi polovici 19. stoletja in na prehodu v 20. stoletje se je na Slovenskem širila industrializacija. Pri reševanju si pomagajte s sliko 4 v barvni prilogi.

Povežite kraje z industrijskimi obrati tako, da na črto v levem stolpcu vpišete ustrezno črko iz desnega stolpca.

_____ Vevče	A tovarna čevljev Petra Kozine
_____ Ruše	B papirnica
_____ Tržič	C tovarna emajlirane posode
_____ Prebold	D železarstvo
_____ Celje	E kemična industrija
_____ Dvor pri Žužemberku	F bombažna predilnica

(3 točke)

10. Proti koncu 19. stoletja so na Slovenskem nastajale različne politične stranke, ki so si prizadevale pridobiti čim več volivcev.

Voditelj KNS Ivan Šusteršič v memurandumu Francu Ferdinandu

»Naš državno pravni program je trializem. Zavzemamo se zanj ne le iz narodnih, temveč tudi iz dinastičnih vzrokov; kajti pretežna masa slovenskega ljudstva je cesarju zvesta in stremi za veliko, mogočno monarhijo pod žezlom habsburške dinastije. /.../«

(Vir: Brodnik, V., in drugi, 2020: Zgodovina 3: dolgo 19. stoletje, str. 178. Mladinska knjiga. Ljubljana)

Program Narodno napredne stranke za Kranjsko, sprejet na shodu strankinih zaupnikov /.../ v Ljubljani

»1. /.../ Končni smoter stranke je, da pribori narodu svobodno nacionalno življenje in kulturno blagostanje /.../, gospodarsko osamosvojitvev in socialno pravičnost na podlagi enakopravnosti vseh stanov.

2. Stranka zahteva vsled tega kot temeljni postulat slovenskega naroda narodno avtonomijo, katere končni cilj bodi Zedinjena Slovenija in združitev s Hrvatsko. /.../«

(Vir: Brodnik, V., in drugi, 2020: Zgodovina 3, str. 179. Mladinska knjiga. Ljubljana)

Obkrožite črko pred izbrano politično stranko.

A KATOLIŠKA NARODNA STRANKA

B NARODNO NAPREDNA STRANKA

10.1. Navedite letnico nastanka stranke.

10.2. Katera družbena skupina je sestavljala volilno bazo stranke?

10.3. Navedite programska izhodišča stranke.

10.4. Pojasnite, kakšno je bilo stališče stranke do jugoslovanskega vprašanja v času pred prvo svetovno vojno.

(4 točke)

Razvoj slovenskega naroda v 20. stoletju

11. Vihar prve svetovne vojne je leto dni po sarajevskem atentatu zajel tudi slovensko ozemlje.

Ko je Italija 2. avgusta 1914 objavila nevtralnost, ni pozabila omeniti, da bo /.../ zaščitila nacionalne interese in zahtevala ozemeljske kompenzacije. Po drugi strani pa je že 5. avgusta prišlo do prvih stikov med Italijo in antanto, v katerih je Italija okvirno postavila svojo ceno za vstop v vojno na strani antante.

(Vir: Simić, M., 1998: Po sledih soške fronte, str. 10. Mladinska knjiga. Ljubljana)

- 11.1. Kakšna je bila »cena«, ki jo je Italija postavila za vstop v vojno na strani antante?

- 11.2. Pojasnite, zakaj je soška fronta sinonim za eno od najtežjih vojskovanj v prvi svetovni vojni.

(2 točki)

12. Številni vojaki so bili med vojaškimi spopadi odpeljani v vojno ujetništvo.

Ko pa je izbruhnila vojna, se je začela drzna gradnja vojaške ceste čez prelaz Mojstrovka; vojaške oblasti so za delo pripeljale 12 000 ruskih vojnih ujetnikov /.../.

(Vir: Slovenska kronika XX. stoletja. 1900–1941, str. 174. Nova revija. Ljubljana, 2005)

- 12.1. Kakšna je bila vloga vojnih ujetnikov na soški fronti?

Slika 1

(Vir: M. Vodušek)

- 12.2. Kateri spomenik na sliki 1 še danes spominja na njihovo vlogo v času prve svetovne vojne?

(2 točki)

13. Med vojno so se začela prizadevanja za novo jugoslovansko državo. Poslanci dunajskega državnega zbora, povezani v Jugoslovanski klub, so jo predstavili v Majniški deklaraciji.

13.1. Kakšen je bil odziv Slovencev na Majniško deklaracijo?

13.2. Pojasnite, zakaj so Slovenci rešitev narodnega vprašanja v tem času videli v povezavi z južnoslovanskimi narodi habsburške monarhije.

(2 točki)

14. Država SHS je imela številne probleme, zato so na podlagi krfske deklaracije ustanovili Kraljevino SHS. Pri reševanju si pomagajte s sliko 5 v barvni prilogi.

14.1. Navedite natančen datum nastanka Kraljevine SHS.

14.2. Kateri dve državi sta se združili v Kraljevino SHS?

(2 točki)

15. Na mirovni konferenci v Parizu je bilo odločeno, da bo v Celovški kotlini izveden plebiscit. Pri reševanju si pomagajte s sliko 6 v barvni prilogi.

Po odprtju demarkacijske črte se je /.../ okrepila avstrijska propaganda, ki je poudarjala zgodovinsko navezanost Koroške na Avstrijo, /.../ gospodarsko odvisnost južne Koroške od centrov v osrednjem delu dežele /.../.

(Vir: Slovenska kronika XX. stoletja. 1900–1941, str. 248. Nova revija. Ljubljana, 2005)

15.1. Razložite, kako je bila na podlagi mirovne konference razdeljena Celovška kotlina.

15.2. Pojasnite, zakaj so se Slovenci na plebiscitu odločili za Avstrijo.

(2 točki)

16. Vstop slovenskih dežel v novo državo je prinesel nove možnosti za ekonomski razvoj. Pri reševanju si pomagajte s sliko 7 v barvni prilogi.

16.1. Naštejte tri industrijske panoge, v katerih je bil slovenski delež najvišji.

16.2. Razložite, zakaj je nazadovala živilska industrija na slovenskem ozemlju.

(2 točki)

17. Po politični krizi v Kraljevini SHS je kralj Aleksander Karađorđević razpustil parlament, imenoval novo vlado in preimenoval državo v Kraljevino Jugoslavijo.

Povežite značilnosti posameznega obdobja države tako, da na črto v levem stolpcu vpišete ustrezno črko iz desnega stolpca.

___ uzakonjen narodni unitarizem

___ oktroirana ustava

___ banovine

___ uvedena diktatura kralja

___ vidovdanska ustava

___ 33 administrativnih enot/oblasti

A Kraljevina SHS

B Kraljevina Jugoslavija

(3 točke)

18. V letih med obema vojnama smo Slovenci dobili pomembne institucije.

Naslednje leto se je začela gradnja knjižnice /.../, ki je bila končana leta 1941 /.../. Stavbo /.../ je leta 1932 projektiral arhitekt Jože Plečnik /.../.

(Vir: Slovenska kronika XX. stoletja. 1900–1941, str. 410. Nova revija. Ljubljana, 2005)

Katero še danes pomembno institucijo smo dobili Slovenci tik pred začetkom vojne?

(1 točka)

19. Po kapitulaciji Kraljevine Jugoslavije leta 1941 so si nemški, italijanski in madžarski okupator razdelili tudi slovensko ozemlje. Pri reševanju si pomagajte s sliko 8 v barvni prilogi.

Okupatorji so uvajali vojno gospodarstvo in si prizadevali, da bi z zasedenih ali priključenih območij dobili čim več gmotnih dobrin za potrebe svojih vojskujočih se držav. /.../ nemški okupator si je prilastil gospodarsko razvitejša in tudi poljedelsko in vinogradniško najrodovitnejša območja. /.../ Tudi večina večjih premogovnikov je bila na nemškem zasedbenem območju.

Italijanskega okupatorja, ki ni dobil zelenih trboveljskih revirjev, /.../ je zaradi pomanjkanja lesa in premoga v Italiji vsaj v začetku lahko tolažilo veliko gozdno bogastvo /.../.

(Vir: Slovenska novejša zgodovina, str. 590–591. Mladinska knjiga. Ljubljana, 2005)

Obkrožite črko pred izbranim okupatorjem.

A NEMŠKI OKUPATOR

B ITALIJANSKI OKUPATOR

V obliki krajšega razmišljanja navedite dele slovenskega ozemlja, ki ga je zasedel izbrani okupator, razložite, kako je okupator izkoristil gospodarski potencial okupiranega ozemlja, pojasnite, kakšen je bil okupatorjev odnos do slovenskega jezika, navedite ukrepe, s katerimi se je okupator odzval na odporniško gibanje, in razložite kolaboracijo z izbranim okupatorjem.

(5 točk)

20. Takoj po okupaciji so se pojavile pobude za upor proti okupatorju, vendar sta imela revolucionarni in meščanski tabor glede tega različne poglede.

Proti okupatorju je treba vršiti neizprosno oboroženo akcijo.

(Vir: Osvobodilna fronta. Leto II, št. 1, str. 1 (v začetku januarja 1942))

Slovinci na zasedenem ozemlju naj mirno čakajo na navodila. Na pozive jugoslovanskih oblasti naj vsi Slovenci takoj store, kar je v njihovi moči, da bo vsako delo strnjeno in uspešno.

(Vir: Jernejčič, R. A., 2000: Zgodovina na maturi, str. 71. DZS. Ljubljana)

- 20.1. Pojasnite razliko med taboroma v odnosu do okupatorja.

- 20.2. Katera politična skupina je prevzela vodilno vlogo v boju proti okupatorju?

(2 točki)

21. Leta 1944 je že bilo mogoče slutiti konec vojne. Glavno breme pri osvoboditvi so nosile partizanske enote. Pri reševanju si pomagajte s sliko 9 v barvni prilogi.

Obkrožite črke pred tremi pravilnimi trditvami.

- A Partizanske enote so se ob pomoči zaveznikov preoblikovale v Jugoslovansko armado.
- B Glavna smer umikanja nemških in kvizlinških enot je bila v smeri Maribor–Šentilj.
- C Trst so osvobodile anglo-ameriške sile.
- D V sklepnih operacijah je bila 5. maja v Ajdovščini imenovana narodna vlada Slovenije.
- E Ljubljana je bila osvobojena v zadnjih dneh aprila 1945.
- F Nemške enote so se vdale pri Topolščici, po koncu vojne v Evropi.

(3 točke)

22. Takoj po drugi svetovni vojni se je v Sloveniji zamenjala oblast.

Pojasnite, kako so potekale prve povojne svobodne volitve.

Slika 2: Volilna propaganda

(Vir: Gabrič, A., Režek, M., 2011: Zgodovina 4, str. 159. DZS. Ljubljana)

(1 točka)

25. Naštetim dogodkom dodajte ustrezno letnico: 1917, 1921, 1934, 1941, 1948, 1961.

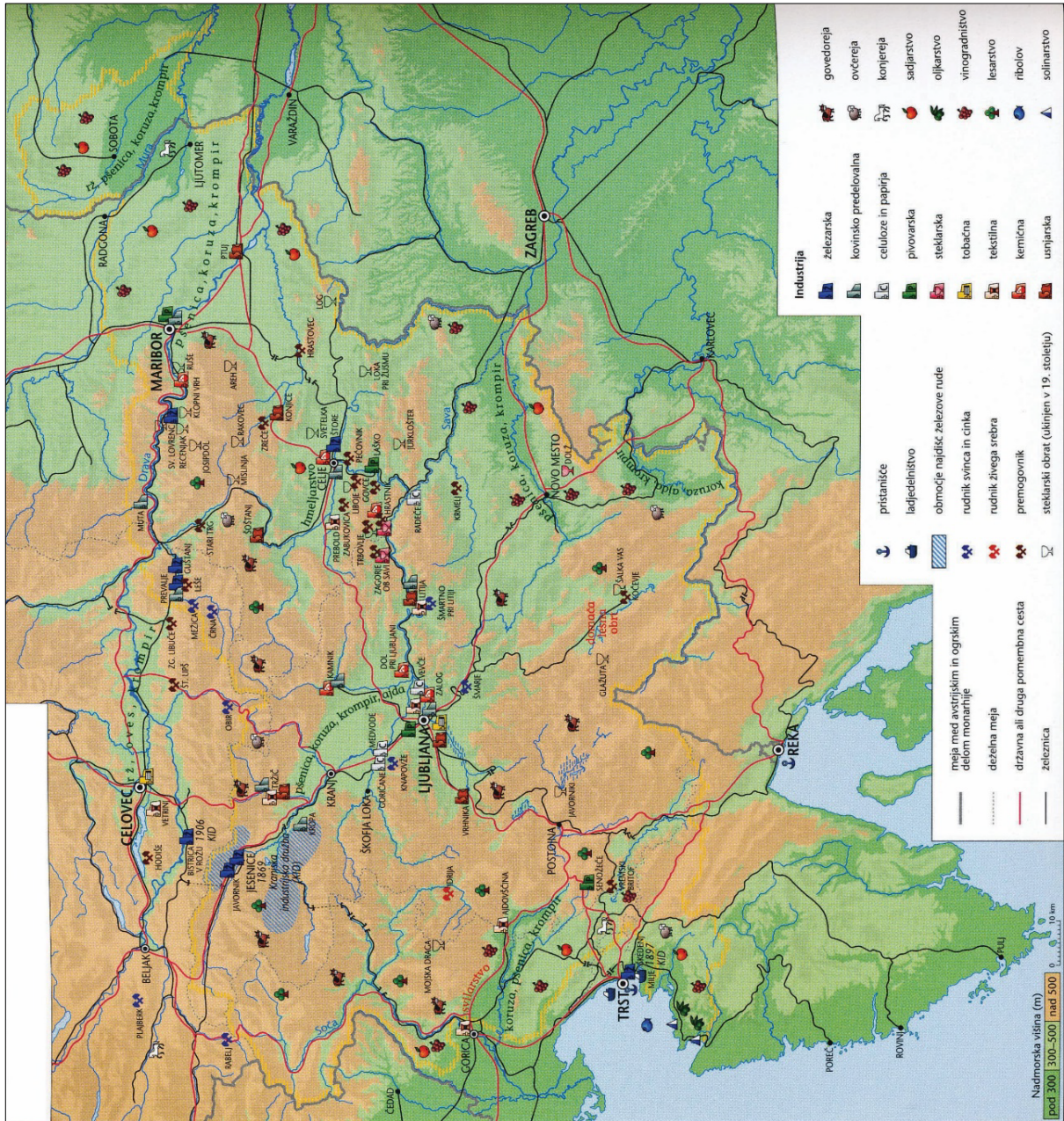
- _____ prvo srečanje gibanja neuvrščeni v Beogradu
- _____ »čudež pri Kobaridu«
- _____ spor Jugoslavije z informbirojem
- _____ sprejetje vidovdanske ustave
- _____ ustanovitev Osvobodilne fronte slovenskega naroda (OF)
- _____ atentat na kralja Aleksandra Karađorđevića v Marseillu

(3 točke)

M 2 2 2 2 5 1 1 2 2 1 7

Barvna priloga (k Izpitni poli 2)

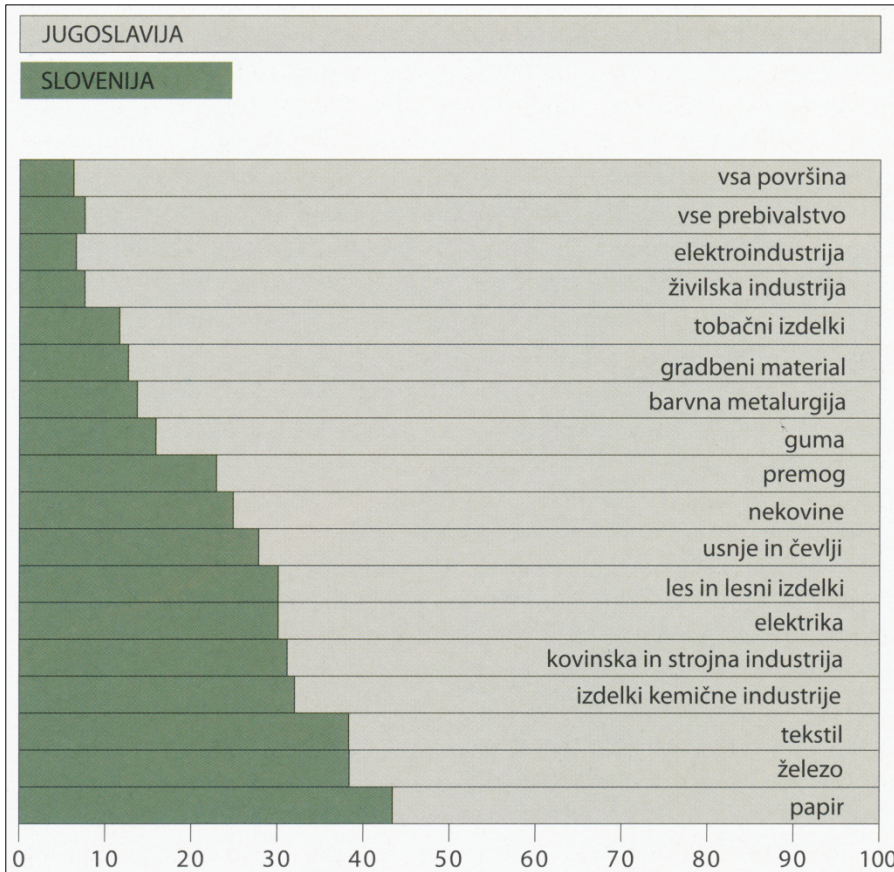
Slika 4: Gospodarstvo pred 1. svetovno vojno

(Vir: Slovenski zgodovinski atlas, str. 152. Nova revija. Ljubljana, 2011)

V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite.

V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite.

Slika 7: Delež slovenske industrije v jugoslovanski proizvodnji

(Vir: Gabrič, A., Režek, M., 2011: Zgodovina 4, str. 159. DZS. Ljubljana)

Slika 8: Okupacija slovenskega ozemlja

(Vir: Gabrič, A., Režek, M., 2011: Zgodovina 4, str. 166. DZS. Ljubljana)

